

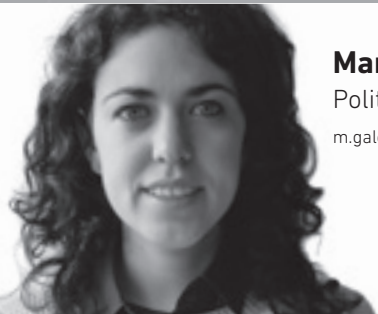

explorador

El combat de l'austeritat. Notes sobre una tragèdia grega contemporània

vista prèvia >

El dia de Sant Jordi de 2010, Grècia demanava formalment el rescat financer a la UE i a l'FMI. Des de llavors, el país hel·lè no ha deixat de ser protagonista de l'agenda política internacional, amb la successió de governs i el creixement d'una formació política com Síriz a que, malgrat denunciar l'austeritat i alimentar així l'esperança dels grecs, ha acabat acceptant un tercer rescat.

Marta Galceran

Polítòloga experta en relacions internacionals

m.galceran.vercher@gail.com

El guió podria haver estat escrit per Eurípides (485 aC-406 aC), ja que conté tots els elements essencials d'una tragèdia grega clàssica: el sofriment [*páthos*], el conflicte [*agon*] i el destí fatal. Ja han passat més de cinc anys des que el govern del Panellíno Socialistikó Kinima (PASOK) [Moviment Socialista Panhel·lènic] de Georgios Papandreu (1952) va acceptar el primer rescat, el 2010, condicionat a l'aplicació d'uns programes d'austeritat draconians, a l'impuls de severes reformes estructurals i a la privatització de bona part dels actius del país. Però, lluny de servir per millorar-ne la situació econòmica, dos anys més tard, Grècia sol·licitava un segon rescat. Des d'aleshores i fins a l'inici de 2015, s'han succeït tres governs —el del tecnòcrata Lukàs Papadímos (1947) de novembre de 2011 a maig de 2012, l'interí de Panagiotis Pikrammenos (1945) de maig a juny de 2012 i el del conservador Andonis Samaràs (1951) de juny de 2012 a gener de 2015— i tota mena de receptes, titllades per alguns com a «austericides», que no han aconseguit treure Grècia de la vora del precipici de la fallida econòmica i social.

De fet, les dades parlen per si soles: des de l'inici de la crisi, Grècia ha perdut el 25% del PIB del 2009 i el deute, que abans de la intervenció de la Troica¹ arribava al 113% del PIB, ha augmentat dràsticament fins al 185% el desembre de 2014. Dades macroeconòmiques que, juntament amb el constrenyiment pressupostari, sumeixen Grècia en la pitjor crisi social des de la fi de la Segona Guerra Mundial. Davant d'això, una part cada cop més gran de la població hel·lena s'ha acabat convencent que aquestes polítiques no solament s'han demostrat erràtiques, perquè no han aconseguit eixugar el deute ni generar creixement, sinó també contraproductius i humiliants. És en aquest context que Alexis Tsipras (1974) entra en escena, amb un discurs combatiu amb les elits europees i disposat a «*trencar el cercle viciós de l'austeritat*»² per retornar la dignitat als grecs. Un discurs que, per la seva banda, seria contestat des de Brussel·les amb el *mantra*

---

1 En el marc de la crisi europea, el mot Troica engloba tres institucions: la Comissió Europea, el Banc Central Europeu i el Fons Monetari Internacional.

2 WEAVER. «Tsipras declares end to "vicious cycle of austerity" after Syriza wins Greek election –as it happened».

que acompanya aquesta tragèdia grega fins al final: «els deutes s'han de pagar», «els pactes s'han de complir», «les regles de joc no es poden canviar»...

Al capdavant, com diria Friederich Nietzsche (1844-1900), si bé l'origen de qualsevol tragèdia es trobava en la lluita entre allò que és apol·lini i allò que és dionisiac, és a dir entre la raó i la passió,³ en certa mesura aquesta dicotomia també s'ha reflectit —de forma al·legòrica— en la narrativa dominant d'aquesta crisi. I és que si Europa pot ser representada com l'ordre, la paciència i la raó, la Grècia de Tsipras encarna la disbaixa, la irresponsabilitat i, en definitiva, el caos. Ara bé, fins a quin punt és acurada aquesta particular visió dicotòmica? O dit d'una altra manera, quins han estat, en realitat, els límits d'aquesta narrativa? Desgranar els principals arguments de les dues parts enfrontades i desllorigar-ne alhora el fil de les negociacions és l'objectiu d'aquest article, que intenta donar les principals claus interpretatives per entendre una mica més

---

3 NIETZSCHE, *L'origen de la tragèdia en l'esperit de la música*.

Síriza ha connectat amb els anhels de canvi de molts grecs que se sentien injustament obligats a pagar pels errors econòmics comesos per unes elits bancàries i polítiques desacreditades

l'estira-i-arrotonsa que s'ha viscut a Europa durant els darrers mesos.

De la plaça Síndagma a Europa

Com trencar el cercle viciós de l'austeritat

El 25 de gener de 2015 i després d'una campanya electoral d'una innegable dimensió europea,⁴ la Sinaspismós Rizospastikís Aristeràs (Síriza) [Coalició de l'Esquerra Radical] arriba al poder. En només tres anys, aquesta heterogènia formació política liderada pel carismàtic enginyer de 41 anys Alexis Tsipras ha aconseguit connectar amb els anhels de canvi de molts grecs que se sentien injustament obligats a pagar pels errors econòmics comesos per unes elits bancàries i polítiques desacreditades. Temps suficient, doncs, perquè la nova coalició protagonitzi un ascens fulgurant i de la marginalitat electoral passi a ser la força guanyadora dels comicis amb el 36,34% dels vots.⁵

4 SOLER i MARGALEF, «Grècia: unes eleccions europees».

5 Cal recordar que el sistema electoral grec premia amb 50 escons la força electoral més votada.

Sens dubte, aquesta victòria és vista immediatament com un canvi històric en tots els sentits. D'una banda, suposa la fi de més de 40 anys de bipartidisme a Grècia i de l'altra —i per primera vegada des de l'esclat de la crisi—, un govern d'un país de la UE es mostra clarament disposat a posar fre a les polítiques d'austeritat dictades des de Brussel·les. Una acció de rebel·lia que no solament suposa un alè d'esperança per als grecs que hi havien dipositat la seva confiança, sinó també un revulsiu per a tota la «nova» esquerra que al llarg i ample d'Europa també ha començat a fer-se visible entre les seves respectives opinions públiques, en una conjuntura en la qual les protestes de la plaça Síndagma [plaça de la Constitució] han semblat irradiar una alternativa especialment plausible en països meridionals com Itàlia, l'Estat espanyol, Portugal o Catalunya.

Així, convertit en la gran esperança del canvi i amb la responsabilitat de no defraudar en la seva promesa de «*retornar la dignitat als grecs*»,⁶ a principi d'any, el nou govern Tsipras

6 CHRYSOLORAS, CAMPBELL i CHREPA, «Tsipras Sells Betrayal of His Campaign Promises to Greece».

s'estrena en el càrrec en un mandat que ja s'albirava que no seria fàcil. D'entrada, calia «trencar el cercle viciós de l'austeritat». I per a fer-ho, la seva proposta es concreta a través de tres mesures: una moratòria del servei del deute negociada amb els creditors; la convocatòria d'una conferència europea sobre el deute grec; i finalment, substituir les polítiques d'austeritat per una «*clàusula de creixement*».⁷ Unes mesures que, en realitat, s'han anat allunyant progressivament —després de cada contesa electoral— de les posicions programàtiques inicials, molt més trencadores i radicals d'antuvi. I és que no en va, en els seus discursos previs a les eleccions del 25 de gener, ja no hi figura la idea d'un impagament o cancel·lació unilateral del deute, ni tampoc es pretén trencar les relacions amb els creditors europeus. La posició del nou govern grec, doncs, ha estat nítida: s'ha demanat renegociar les condicions del deute

7 Per a més informació sobre les promeses de Síriza, es pot consultar SÍRIZA, «The Thessaloniki Programme», on es recullen totes les propostes electorals de la formació política. Entre aquestes promeses, destaca la lluita contra la pobresa energètica, la sanitat universal i gratuïta, la recuperació del salari mínim anterior a la crisi —751 euros, davant dels actuals 586—, i la lluita contra el frau tributari i l'evasió fiscal.

La victòria de Sírizza suposa la fi de més de 40 anys de bipartidisme i que per primera vegada un govern es mostri disposat a frenar l'austeritat dictada des de Brussel·les

sense haver d'abandonar l'euro ni la UE. Però alhora, també es tracta de recuperar el control sobre la política econòmica que cal aplicar a Grècia. És a dir, sí a les reformes, però no les que es dicten des de Washington, Brussel·les o Frankfurt, sinó les que decideixi de forma sobirana el poble grec. En suma, es comparteix el diagnòstic, però no les receptes.

Amb tot, la promesa de canvi no passa només per combatre les polítiques d'austeritat. Calen canvis estructurals per modernitzar el país. I al seu torn, posar fi a una cultura política dominada per un sistema oligàrquic de fidelitats i aliances polítiques que ha imperat a Grècia des de la caiguda de la dictadura dels Coronels el 1974 i la proclamació de la 3a República hel·lènica: la de la família d'Andreas Papandreu (1919-1996) i el seu PASOK i la de Konstantinos Karamanlís (1907-1998) al capdavant de la conservadora Nea Dimokratia (ND) [Nova Democràcia]. Ambdós partits sorgeixen durant l'anomenada *Metapolítefsi* [canvi polític], nom que rebria la transició grega, amb un nou sistema polític que, indubtablement, neix amb greus dèficits democràtics però que,

tanmateix, no és suficient escull per frenar el seu accés a la UE el gener de 1981: una entrada que, en part i ja aleshores, es veu com una oportunitat que pot ajudar el país a afermar definitivament el pas d'un govern autoritari a un govern democràtic.⁸ Aquesta casuística, paradoxalment, torna a repetir-se de la mateixa manera vint anys després, quan la situació econòmica grega —tan allunyada dels estàndards europeus— tampoc suposa cap impediment per a la seva incorporació a la zona euro.⁹ Efectivament, més enllà que Grècia hagués disfressat els comptes públics per poder ser admesa¹⁰ —pecat original que els alemanys no han perdonat mai al país hel·lè i que ha estat un recordatori constant en les presents negociacions—, molts economistes

8 DEMPSEY, «Alexis Tsipras's New Greece».

9 Alguns analistes han apuntat el fet que Grècia ha estat en permanent dependència financera pràcticament des de la seva independència de l'Imperi otomà, el 1821. Des de llavors Grècia ha entrat en fallida econòmica sis vegades (1826, 1843, 1860, 1894, 1932 i 2012). Això vol dir que Grècia ha estat en fallida aproximadament el 50% de la seva història moderna. De fet, si no ha estat en fallida entre el 1932 i el 2012 ha estat perquè tres grans poders — primer els britànics, després els americans, i ara la UE— els ha ofert assistència financera. OTERO-IGLESIAS, «We should welcome a Greek referendum».

10 WIENBERG, «Greece "Cheated" to Join Euro, Former ECB Economist Issing Says».

ja havien advertit que el país no estava preparat per afrontar el repte d'aplicar una estricta política fiscal que evités dèficits pressupostaris. En aquest sentit, doncs, Sírizza arriba al poder amb un repte majúscul: poder canviar marcs institucionals «interns» sota condicions d'assalt institucional «extern».¹¹

El quid de la negociació

Per entendre en quin context el govern grec s'asseu a la taula de negociacions, cal recular fins a finals de novembre de 2014, quan l'executiu de Samaràs reconeix que no s'arribarà als objectius acordats amb els creditors per finals d'any —que és quan expirava el segon rescat— i que, per tant, caldria demanar una altra línia addicional de crèdit o un programa cautelar supervisat per la troica d'institucions internacionals. Però, davant la falta d'acord amb l'Eurogrup¹² sobre les condicions per rebre l'últim tram del segon rescat, que suposaven 7.200 milions d'eu-

11 GOURGOURIS, «The Syriza Problem: radical democracy and left governmentality in Greece».

12 Reunió de ministres de Finances de la zona euro, la qual exerceix el control polític sobre la moneda comunitària.

La posició del nou govern grec ha estat nítida: ha demanat renegociar les condicions del deute sense haver d'abandonar l'euro ni la UE

ros, Grècia obté una pròrroga de dos mesos fins al febrer de 2015.

Això explica que la primera demanda de Iannis Varoufakis (1961) en assumir el Ministeri de Finances fos demanar un programa pont de sis mesos que permetés a les dues parts negociar un nou marc que pogués conciliar les reformes econòmiques amb la solució al problema del deute. Finalment, el 20 de febrer s'acaba acceptant mantenir una línia de finançament oberta durant els quatre mesos subsegüents, fins al 30 de juny. A canvi, Grècia es compromet a endegar un ampli procés de reformes i a no abandonar cap dels ajustos aprovats fins a la data. Recordeu: «els pactes s'han de complir».

No obstant això, no és la qüestió del calendari la que presentaria més problemes, sinó trobar la manera de llimar els principals punts de fricció entre les dues parts, que són fonamentalment quatre. Primer, la xifra de l'ajust fiscal i les mesures per aconseguir l'objectiu que s'acabés fixant. Segon, la reforma de l'IVA. Tercer, i el més conflictiu: la reforma del sistema de pensions per tal d'en-

darrerir l'edat de jubilació dels grecs i posar fi als complements. I quart, i no menys important, la qüestió de la reestructuració del deute.

Varoufakis i l'estratègia de confrontació

Si la tragèdia grega dels darrers mesos ha omplert portades, no solament ha estat pel «què» de les negociacions, sinó també pel «com». I és que al cap i a la fi, l'intercanvi de retrets, acusacions i qualificacions desafortunades, ha estat una constant que ha acabat derivant en un clima polític marcat per la falta de confiança, amb elements fins i tot de guerra psicològica entre les parts negociadores.

De fet, aquest és l'error que molts han atribuït a Síriz: no buscar aliats a Europa, mantenir una actitud arrogant i provocadora i dirigir l'estratègia cap a la confrontació amb Alemanya, en una espècie de «*joc de la gallina*». ¹³ Exemples d'això són les referències als rescats com

¹³ OTERO-IGLESIAS, «El juego de la gallina entre Alemania y Grecia».

a «operacions de saqueig», ¹⁴ atorgar una «responsabilitat criminal» ¹⁵ al Fons Monetari Internacional (FMI) per la imposició de mesures d'austeritat, acusar el Banc Central Europeu (BCE) de mantenir una «soga al coll» ¹⁶ al país hel·lè o les desafortunades declaracions de Varoufakis —emblema d'aquesta estratègia de confrontació— en una entrevista la vigília abans del referèndum: «*el que estan fent [la Troica] amb Grècia té un nom: terrorisme*». ¹⁷

Tanmateix, i més enllà del llenguatge emprat, els actes simbòlics han estat els protagonistes d'aquesta particular batalla de testosterona. Nogensmenys, un altre episodi destacable és la comparació de la quitança del 62% del deute extern alemany el 1953 ¹⁸ amb les actuals demandes

¹⁴ GEORGIPOULOS i KOUTANTOU, «Greeks demand end to creditor "looting" after talks break down».

¹⁵ CHREPA i DELFS, «Europe Struggles Toward Solution as Tsipras Rips Into Creditors».

¹⁶ DONCEL, «Tsipras: "El BCE tiene en sus manos la soga alrededor del cuello de Grecia"».

¹⁷ HERNANDEZ, «Varoufakis: "lo que hacen con Grecia tiene un nombre: terrorismo"».

¹⁸ Deute a 25 països acumulat durant el període d'entreguerres i els anys immediats a la finalització de la Segona Guerra Mundial. Aquest acord va

Els crèdits de la Troica majoritàriament han anat als bancs de les economies més fortes de la UE, principals creditors dels grecs. S'han rescatat els bancs europeus, no el poble grec

de l'executiu grec, així com la petició formal del Voulí [consell], el parlament hel·lè, a Alemanya del pagament de 278.000 milions d'euros en concepte de compensació econòmica per l'ocupació nazi (1941-1944) durant la Segona Guerra Mundial¹⁹ — demanda que, per altra banda i com era d'esperar, és rebutjada i titllada d'estúpida pel cantó alemany.

A l'altra banda: una Europa dividida entre la solidaritat i la responsabilitat

El paper dels parlaments estatals en el procés d'integració europea ha estat un dels temes tradicionalment més espinosos de la governança de la UE, en permanent discussió sobre si cal avançar cap a lògiques més supraestatals o intergovernamentals. És a dir, construir una Europa més forta on les decisions es prenguin des d'institucions comunitàries que responguin a un pretès interès genuïnament europeu —com el Parlament Europeu o la Comissió

permetre una ràpida reconstrucció de la República Federal d'Alemanya i el seu ressorgiment com a potència mundial.

19 SÁNCHEZ-VALLEJO, «El pago de reparaciones de guerra abre un frente entre Alemania y Grecia».

Gràfic 1

Posició negociadora dels diferents estats de l'eurozona

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de CIDOB, *Dossier Grècia*

Tsipras es troba en la disjuntiva de triar entre traïr la confiança del poble grec acceptant la darrera proposta de l'eurozona o rebutjar-la i entrar, de facto, en una situació de bancarrota

Europea (CE)—, o prioritzar els marcs decisoris en els quals els diferents estats membres tenen molt pes.

En aquests sentit, i malgrat que paradoxalment en el Tractat de Lisboa s'avança cap a una Europa més supraestatal, el conjunt d'intervencions de la UE per afrontar la crisi financera ha posat en evidència el predomini de la lògica intergovernamental davant la comunitària. En efecte, no és casual que l'escenari escollit per a les negociacions entre Grècia i els creditors europeus fos l'Eurogrup,²⁰ una reunió informal dels ministres de Finances dels països de l'eurozona fortament condicionada per aquelles economies més fortes i «sanejades». Això explica el constant joc de pressions entre les posicions dels diferents estats membres que caracteritzen les negociacions i que, alhora, accentuen dues de les principals febleses europees. Estem parlant, d'una banda, del difícilment remeiable xoc de sobirania entre els estats membres, fet que torna a posar sobre la taula la qüestió del dèficit de legitimitat democràtica existent a

la UE. I de l'altra, de l'aprofundiment d'unes dinàmiques de divisió latents en el si d'Europa, fruit de dues maneres força diferents d'enfocar la crisi del deute. És a dir, l'Europa del Nord *versus* la del Sud, la «keynesiana» enfront la de l'austeritat luterana o fins i tot, el bloc de la solidaritat contra el de la responsabilitat. En definitiva, és important entendre que, tal com s'il·lustra en el gràfic 1, dins del bàndol dels socis europeus no tots els estats mantenen la posició negociadora contundent que reflecteix la narrativa oficial, sinó que n'hi ha que exhibeixen una actitud més conciliadora —encapçalats per l'Estat francès, amb el suport tàctic d'Itàlia—, i els que simplement es mostren ambivalents.

La narrativa majoritària i el domini alemany

Fa uns mesos, la revista *The Economist* publicava uns articles²¹ en els quals s'explica com la paraula «austeritat» [*austerität*] no té origen alemany sinó grec. De fet, per a refe-

rir-se al deute, els alemanys normalment utilitzen el mot «*schuld*», que significa tant «deute» com «culpa». Aquesta coincidència lingüística no és ni banal ni innocent, sinó el reflex d'una cultura política que estigmatitza els deutors com els únics culpables de la situació d'endeutament. Segons aquesta visió, doncs, Grècia ha arribat fins aquí a conseqüència del seu comportament irresponsable, de la manca de disciplina fiscal i dels errors econòmics d'unes elits polítiques corruptes. No obstant això, és important entendre que, més enllà de reforçar una determinada representació pejorativa del poble grec en l'imaginari col·lectiu de l'electorat d'aquests països, aquest judici moral té una conseqüència encara més profunda: situa el debat del rescat, no sobre si Grècia «necessita» que s'alleugereixi el pes del seu deute, sinó sobre si ho «mereix».²² En altres paraules, és moralment acceptable que uns països que han fet els deures i han aplicat polítiques d'estalvi hagin de pagar per la indisciplina i la irresponsabilitat del poble hel·lè? No fer-ho, però, significa que Grè-

20 MAHONY, «The rise of the untransparent "Eurogroup"».

21 THE ECONOMIST, «Germany, Greece and Debt —As we forgive our debtors»; i THE ECONOMIST, «German views of Greece —Austere? Your words, not ours».

22 FAZI, «The Troika saved Banks and creditors —not greece».

On uns veurien un pols entre Europa i Grècia, altres recorden que en realitat es tracta d'una lluita d'equilibris entre la democràcia grega i les altres divuit democràcies de la zona euro

cia pot acabar abandonant l'euro i que, per tant, el procés d'integració europea deixa de ser irreversible. I la veritat és que, malgrat els esforços del ministre de Finances alemany, Wolfgang Schäuble (1942), per presentar-ho com una opció real i assumible, el fantasma del «Grexít» segueix sense interessar ningú.

A grans trets, doncs, aquesta és la disjuntiva en què es troben els ministres de Finances dels països de l'eurozona a l'hora de justificar davant el seu electorat més mesures de suport financer als grecs. De fet, malgrat que Alemanya s'ha erigit com la guardiana de la zona euro i garant que es compleixin els pactes, l'oposició més hostil ha vingut dels països bàltics, que han experimentat ells mateixos la medicina de l'austeritat i que, actualment, tenen un poder adquisitiu més baix que els grecs. Per exemple, els pensionistes lituans perceben 242,10 euros de mitjana, en comparació amb els 700 euros que reben els grecs.²³ En aquesta conjuntura, com es pot justificar davant els contribuents que

cal seguir deixant diners a aquest estat rebel del sud d'Europa que, per altra banda, es nega a acceptar les condicions dels creditors?

Amb tot, aquest argument és fortament qüestionat per veus tan autoritzades com la de l'economista socialdemòcrata²⁴ Paul Krugman (1953), que recorda que «*l'economia no és un joc de moralitat; no és una història feliç on la virtut és premiada i el vici és castigat*».²⁵ I, si ho fos, si entréssim en aquest joc, molts recordarien que si bé les elits gregues no han actuat correctament, el comportament d'Alemanya i la seva pretesa solidaritat també és, com a mínim, qüestionable. Al cap i a la fi, s'ha beneficiat del mal funcionament de la Unió Monetària per millorar la seva capacitat exportadora.²⁶ Així mateix, molts economistes —entre ells, l'antic president del Deutsche Bundesbank, Karl Otto Pöhl (1929-2014)— reconeixen que en realitat

24 Krugman es defineix com «*liberal*», que en el vocabulari polític nord-americà equival aproximadament al que a Europa es denominaria «socialdemòcrata».

25 KRUGMAN, Paul. «Economics is not a morality play».

26 MAZOWER, Mark. «European Democracy enters dangerous times».

Europa només ha mostrat solidaritat amb les seves pròpies institucions financeres, que haurien sigut les principals perdedores si no s'hagués rescatat els grecs.²⁷ En efecte, els crèdits concedits per la Troica entre el 2010 i el 2013 han anat a parar majoritàriament als bancs comercials de les economies més potents de la UE, especialment a entitats alemanyes i franceses, principals creditors dels grecs fins al 2010.8 Així, es podria dir que, fins ara, realment s'han «rescatat» aquestes entitats i no el poble grec.

El referèndum grec: la democràcia europea, qüestionada

Després d'una primavera d'anades i vingudes a Brussel·les, a finals de juny es comença a albirar, per fi, un acord imminent entre les parts negociadores. Es suavitzen les condicions dels creditors europeus? No. Cedeix el govern grec en les seves demandes? Tampoc. Què canvia llavors? El factor temps.

27 SPIEGEL. «Former Central Bank Head Karl Otto Pöhl: Bailout Plan is All About "Rescuing Banks and Rich Greeks"».

23 ČERNIAUSKAS i RAUDSEPS. «Poorer than Greece: the EU countries that reject a new Athens bailout».

Només 8 dies després del referèndum, Tsipras transigeix en pràcticament totes les condicions de la nova «quadriga» de creditors i demana un tercer rescat de 86.000 milions d'euros

En efecte, el 30 de juny expirava la pròrroga acordada amb les institucions europees al febrer per negociar el rescat. Per si no fos prou, aquesta també era la data en què l'executiu grec havia de fer front al venciment de 1.600 milions d'euros a l'FMI amb uns fons que no tenia, ja que hauria d'haver sortit de l'acord amb els creditors europeus. Aquesta situació, juntament amb les amenaces de l'Eurogrup que s'havia acabat la paciència, i la llòbrega perspectiva dels venciments del deute a què calia fer front al juliol i agost, acaben posant Tsipras entre l'espasa i la paret. Així, si bé acceptar l'última proposta de l'Eurogrup suposa creuar totes les línies vermelles del seu mandat electoral i traïr la confiança del poble grec, rebutjar-la significa el tancament de l'aixeta del finançament, la impossibilitat de fer front als deutes a curt termini i l'entrada, de facto, en una situació de bancarrota. Davant la impossibilitat de prendre una decisió que no hipotequés d'una manera o altra la població grega, finalment el jove dirigent hel·lè s'atreveix a fer el que Georgios Papandreu no va aconseguir, pressionat per l'*establishment* europeu, el 2011: donar la paraula

als grecs i sotmetre el paquet de mesures a referèndum.

Sens dubte, això suposa el major punt d'inflexió en les negociacions, fins al moment. Tant és així, que destacats dirigents europeus, entre ells el president del Parlament —Martin Schulz (1955)— i el de la CE —Jean-Claude Juncker (1954)—, entenen aquest trencament unilateral de les negociacions com un xantatge polític inadmissible i acaben significant-se i donant suport explícit a la campanya del «Sí». D'aquesta manera, i obviant el principi de no ingerència en els afers interns d'un dels estats membres, des de Brussel·les s'acusa Tsipras d'estar enganyant el seu poble i es recorda que s'estava fent un referèndum sobre una proposta caduca, ja que les «Prior Actions»²⁸ que es recollien en el document del 28 de juny havien deixat d'estar sobre la taula. Així mateix, s'acaba negant la major —que el poble grec pugui decidir efectivament si accepta o no el paquet de mesures—, i s'intenta presentar la cita electoral com un liti-gi entre «Sí» o «No» a la UE i a l'euro.

28 FAZI, «The Troika saved Banks and creditors —not greece».

En altres paraules: el que també és coneix com a «discurs de la por».

Tanmateix, la contundent resposta europea de rebuig al referèndum, torna a encendre el debat sobre el dèficit democràtic de la UE.²⁹ I més específicament, sobre la qüestió de fins a quin punt els ciutadans d'un país que ha adoptat l'euro poden decidir el seu destí —en aquest cas, abandonar les polítiques d'austeritat però seguir a l'euro— a través d'un procés electoral, sense que això impliqui que es deixin de respectar els desitjos electorals de la població d'un altre dels estats membres de la UE —que vol deixar d'ajudar finançerament els grecs, o fer-ho només sota determinades condicions, per exemple. Així, on uns veurien un pols entre Europa i Grècia, d'altres recorden que en realitat es tracta d'una lluita d'equilibris entre la democràcia grega i les altres divuit democràcies de la zona euro. És a dir, si bé Tsipras té un mandat democràtic que li impedeix acceptar les propostes dels seus socis europeus, no és menys

29 EUROPEAN COMMISSION, «Information from the European Commission on the latest draft proposals in the context of negotiations with Greece».

Una part força significativa de l'opinió pública de Grècia ha vist el tercer rescat com un *diktat* imposat per Brussel·les i l'enèsima humiliació al poble grec

cert que Schäuble també ha de respondre de les decisions que prengui l'Eurogrup davant l'electorat alemany. I finalment, cal no oblidar que si en aquesta reunió de ministres de l'eurozona s'ha acabat imposant una lògica més conservadora, també és perquè aquestes són les forces polítiques que governen a la major part de països que han adoptat l'euro.

El tercer rescat o la claudicació grega

«No canviem les nostres polítiques segons les eleccions».³⁰ Amb aquestes paraules reacciona Jyrki Katainen (1971), Comissari Europeu d'Ocupació, Creixement, Inversions i Competitivitat, a la victòria electoral de Sírizia al gener. I en certa mesura, i si obviem que el joc democràtic consisteix precisament en això, aquest polític finlandès tenia raó. I és que, malgrat que el 5 de juliol l'opció del «No» [Oxi] guanya amb un 62% dels vots, la postura dels socis europeus no es mou ni un mil·límetre. Al contrari, des de l'Eurogrup es defensa que s'ha trencat definitivament la

confiança en els dirigents grecs, fet que sembla justificar l'enduriment de les exigències i condicions respecte la proposta rebutjada de manera massiva a les urnes dies abans.

De fet, el comissari té raó fins al punt que ni el mateix Tsipras sembla canviar les polítiques segons les eleccions. Fet i fet, el 13 de juliol, només vuit dies després del referèndum, el mandatari hel·lè fa un gir de 180 graus en la posició mantinguda fins llavors i transigint en pràcticament totes les condicions imposades per la nova «quadriga»³¹ de creditors, acaba demanant un tercer rescat per valor de 86.000 milions d'euros.

D'aquesta manera, i amb la signatura del que per a alguns no és res més que un venjatiu catàleg de greuges, Grècia acaba acceptant les reformes de l'IVA i del sistema de pensions que li exigeixen els creditors i alhora, es compromet a anar més enllà amb les privatitzacions i la reforma laboral. Finalment, s'acorda posar en marxa un fons de privatitzacions, supervisat per les institucions europees, que serveixi

per capitalitzar els bancs, pagar el deute i estimular inversions. A canvi, els grecs aconsegueixen l'extensió de l'ajuda financera i una lleugera reestructuració del deute: no hi haurà quitança, però es deixa la porta oberta a prolongar els venciments i augmentar els períodes de carència.

D'altra banda, mentre que si bé a les principals capitals europees se celebra que per fi s'ha recuperat l'estabilitat, una part força significativa de l'opinió pública de Grècia ha vist aquest tercer rescat com un *diktat* imposat per Brussel·les i l'enèsima humiliació al poble grec. A Twitter se sent piular *#ThisIsACoup* [això és un cop d'estat] i seguint l'estela de les comparacions històriques, hi ha qui hi troba similituds amb les condicions imposades als alemanys en el Tractat de Versalles. Així mateix, proliferen les denúncies que les condicions imperants creen de facto un protectorat dins la UE. Bona prova d'aquesta situació d'ingerència sense precedents en la sobirania grega, és l'obligació de sotmetre qualsevol proposta legislativa econòmicament o socialment sensible a l'aprovació, al control i a l'autorització de les institucions europees. Un requisit indis-

30 SANDBU, «Democracy at the heart of the fight for Greece».

31 POP, «EU to Greece: No debt relief, stick to your promises».

Tsipras ha passat de ser «l'esperança del canvi» al «mal menor» que, juntament amb la claudicació de Síriz, fa desaparèixer —a curt termini— una alternativa a l'austeritat

pensable, doncs, per a l'alliberament de més trams del deute. Com també és d'obligat compliment l'aprovació de tota una sèrie de mesures legislatives urgents que suposen abolir part de l'ordre jurídic grec vigent i substituir-lo per lleis directament dictades des de Brussel·les.

En suma, un tercer rescat que va molt més enllà de donar només unes directrius i objectius, ja que s'immiscia fins a l'àmbit de la microgestió econòmica i política.

Èxode: eleccions de tardor i tornada a la casella de sortida?

En tota tragèdia hi ha una part final, l'anomenat Èxode, on l'heroi reconeix els seus errors i és castigat pels déus. És en aquest moment quan es comparteix amb l'espectador una ensenyança moral que, fent-ne una extrapolació metonímica, ve a ser un missatge molt clar per a tota la nova esquerra que combat les polítiques d'austeritat: el camí de Tsipras no porta enlloc.

Però, més enllà d'aquesta ensenyança en sentit figurat, i malgrat els esforços d'alguns dirigents europeus

per evitar parlar de guanyadors i de perdedors de l'acord, el cert és que les eleccions anticipades gregues celebrades a finals de setembre d'enguany tenen un indubtable regust a derrota. I al seu torn, de tornada a la casella de sortida. I és que, de què han servit vuit mesos de confrontació? Tsipras ha passat, sens dubte, d'ésser «l'esperança del canvi» al «mal menor».³² Un «mal menor» que, juntament amb la claudicació de Síriz, fa desaparèixer de l'horitzó grec —i a curt termini— una alternativa a la crisi del deute que no passi per més mesures d'austeritat a *la manière européenne*. Tanmateix, i a tall d'epíleg, si bé aquesta tragèdia ha suposat la claudicació de l'heroi, fins a quin punt el seu patiment no ha aconseguit també sacsejar els fonaments i la consciència d'una UE interpel·lada a refundar-se? ■

32 En aquest tercer rescat hi hauria quatre institucions en comptes de tres: la Comissió Europea, el Banc Central Europeu, el Fons Monetari Internacional i el Mecanisme Europeu d'Estabilitat.

■ Bibliografia

ČERNAIAUSKAS, Šarūnas i RAUDSEPS, Pauls. «Poorer than Greece: the EU countries that reject a new Athens bailout» [en línia]. A *The Guardian*, de 9 de juliol de 2015. Disponible a: <www.theguardian.com>.

CHREPA, Eleni i DELFS, Arne. «Europe Struggles Toward Solution as Tsipras Rips Into Creditors» [en línia]. A *Bloomberg*, de 16 de juny de 2015. Disponible a: <www.bloomberg.com>.

CHRYSOLORAS, Nikos; CAMPBELL, Matthew; CHREPA, Eleni. «Tsipras Sells Betrayal of His Campaign Promises to Greece» [en línia]. A *Bloomberg*, de 13 de juliol de 2015. Disponible a: <www.bloomberg.com>.

CIDOB. *Dossier Grècia* [en línia]. Disponible a: <www.cidob.org>.

DONCEL, Luis. «Tsipras: "El BCE tiene en sus manos la sogá alrededor del cuello de Grecia"» [en línia]. A *El País*, de 6 de març de 2015. Disponible a: <www.elpais.com>.

COMISSIÓ EUROPEA. «Information from the European Commission on the latest draft proposals in the context of negotiations with Greece» [en línia]. A *European Commission Press Release Database*, de 28 de juny de 2015. Disponible a: <www.europa.eu>.

DEMPSEY, Judy. «Alexis Tsipras's New Greece» [en línia]. A *Carnegie Europe*, de 26 de gener de 2015. Disponible a: <carnegieeurope.eu>.

FAZI, Thomas. «The Troika saved Banks and creditors —not greece» [en línia]. A *Open Democracy*, de 25 gener de 2015. Disponible a: <www.opendemocracy.net>.

GEORGIPOULOS, George i KOUTANTOU, Angeliki. «Greeks demand end to creditor “looting” after talks break down» [en línia]. A *Reuters*, de 15 de juny de 2015. Disponible a: <www.reuters.com>.

GIANNIKOS, Adam. «Greek elections: a bail-in vote in search of political capital» [en línia]. A *Open Democracy*, de 19 de setembre de 2015. Disponible a: <www.opendemocracy.net>.

GOURGOURIS, Stathis. «The Syriza Problem: radical democracy and left governmentality in Greece» [en línia]. A *Open Democracy*, de 6 d'agost del 2015. Disponible a: <www.opendemocracy.net>.

HERNANDEZ, Irene. «Varoufakis: “lo que hacen con Grecia tiene un nombre: terrorismo”» [en línia]. A *El Mundo*, de 6 de juny del 2015. Disponible a: <www.elmundo.es>.

KRUGMAN, Paul. «Economics is not a morality play» [en línia]. A *The New York Times*, de 28 de setembre del 2010. Disponible a: <krugman.blogs.nytimes.com>.

MAHONY, Honor. «The rise of the untransparent “Eurogroup”» [en línia]. A *Euobserver*, de 5 de maig del 2015. Disponible a: <euobserver.com>.

MAZOWER, Mark. «European Democracy enters dangerous times» [en línia]. A *Financial Times*, de 30 de gener del 2015. Disponible a: <www.ft.com>.

NIETZSCHE, Friedrich. *El naixement de la tragèdia*. Martorell: Adesiara, 2011.

POP, Valentina. «EU to Greece: No debt relief, stick to your promises» [en línia]. A *Euobserver*, de 29 de gener de 2015. Disponible a: <euobserver.com>.

OTERO-IGLESIAS, Miguel. «El juego de la gallina entre Alemania y Grecia» [en línia]. A *Real Instituto Elcano*, de 16 de febrer de 2015. Disponible a: <www.realinstitutoelcano.org>.

OTERO-IGLESIAS, Miguel. «We should welcome a Greek referendum» [en línia]. A *Real Instituto Elcano*, de 29 de juny de 2015. Disponible a: <www.realinstitutoelcano.org>.

SÁNCHEZ-VALLEJO, María Antonia. «El pago de reparacions de guerra abre un frente entre Alemania y Grecia» [en línia]. A *El País*, de 15 febrer de 2015. Disponible a: <internacional.elpais.com>.

SANDBU, Martin. «Democracy at the heart of the fight for Greece» [en línia]. A *Financial Times*, de 9 d'agost de 2015. Disponible a: <www.ft.com>.

SÍRIZA. «The Thessaloniki Programme» [en línia]. Disponible a: <www.syriza.gr>.

SOLER, Eduard i MARGALEF, Héctor. «Grècia: unes eleccions europees» [en línia]. A CIDOB, *Opinió*, núm. 298, gener de 2015. Disponible a: <www.cidob.org>.

SPIEGEL. «Former Central Bank Head Karl Otto Pöhl: Bailout Plan is All About “Rescuing Banks and Rich Greeks”» [en línia]. A *Spiegel*, de 18 de maig de 2010. Disponible a: <www.spiegel.de>.

THE ECONOMIST. «Germany, Greece and Debt —As we forgive our debtors» [en línia]. A *The Economist*, de 16 juliol de 2015. Disponible a: <www.economist.com>.

THE ECONOMIST. «German views of Greece —Austere? Your words, not ours» [en línia]. A *The Economist*, de 16 juliol de 2015. Disponible a: <www.economist.com>.

WEAVER, Matthew. «Tsipras declares end to “vicious cycle of austerity” after Syriza wins Greek election —as it happened» [en línia]. A *The Guardian*, de 26 de gener de 2015. Disponible a: <www.theguardian.com>.

WIENBERG, Christian. «Greece “Cheated” to Join Euro, Former ECB Economist Issing Says» [en línia]. A *Bloomberg*, de 27 de maig de 2011. Disponible a: <www.bloomberg.com>.